

OSNOVNE KARAKTERISTIKE NARODNE PRIPOVIJETKE

www.pravoslovo.net

Vjerovatno je čovjek na najranijem stupnju svog duhovnog razvoja razvio i sklonost ka pripovijedanju, pa se može reći da je usmena narodna pripovijetka stara koliko i čovjekova sposobnost govora. Prvi sačuvani zbornik priča potiče još iz starog Egipta (Čarobnjakove priče, iz 4.000 godine prije naše ere), a sačuvane su i priče drugih starih naroda (Indijaca, Jevreja, Grka i dr.), od kojih su sigurno najljepše arapske priče iz zbirke Hiljadu i jedna noć.

Narodna pripovijetka se usmenim putem prenosila često i iz daleke prošlosti i ona uvijek predstavlja izraz shvatanja i težnji naroda kao jedinstvenog kolektiva. Zbog toga u njoj nalazimo jedinstveno viđenje života i jedan stalan i gotovo uvijek isti pripovjedačev odnos prema svijetu i životu. Ona najčešće ima karakter bajke, ispunjene čežnjama i sanjarijama. U njoj se priča o čudesnim, fantastičnim događajima, u kojima je glavni junak obično »carev sin«, »najmlađi brat«, ili neki siromašni starac, ili neka mudra djevojka, gotovo uvijek bez imena, jer svako od njih zastupa shvatanja, težnje i uvjerenja samog naroda. Taj bezimni junak narodne priče svojom mudrošću, hrabrošću i upornošću suprotstavlja se zlim i moćnim silama.

Osim bajke u usmenoj književnosti je omiljena i kratka šaljiva priča, u kojoj je obično sažeto, bez ikakvog opisivanja, na duhovit način iznosi neki događaj iz svakodnevnog života, u kojem se, po uvjerenju narodnog pripovjedača, očituje neki moralni, društveni ili uopće životni princip - jedan od onih principa koje jezgrovito izražavaju narodne poslovice kao izraz mnogogodišnjeg kolektivnog iskustva i mudrosti cijele narodne zajednice.

Ali osim bajki i kratkih šaljivih priča u narodu su se oduvijek pripovijedale razne druge pripovijetke. Neke od njih su u sebi čuvale narodno predanje o istorijskim ličnostima, događajima ili mjestima (legende). Druge su na alegorijski čin, pričajući o životinjama, sažimale u sebi životna iskustva i sadržavale pouke o životu (basne). Treće su pamtile događaje iz svakidašnjeg života i prepričavale ih kao zanimljive dogodovštine, koje su onda često pripisivane jednoj istoj, omiljenoj ličnosti (novele). Četvrte su bile priče o izmišljenim događajima, kojim su se u stara vremena zabavljali i razonodili kada bi se nalazili na okupu u društvu (skaske). A pripovijedanje - ma o čemu - oduvijek je među ljudima bio omiljeni način

zabavljanja, međusobnog zbližavanja, druženja i razmjene životnih iskustava.

ДЈЕВОЈКА БРЖА ОД КОЊА

народна приповетка

Била је некаква ђевојка која није рођена од оца и мајке, него је начиниле виле од снијега извађена из јаме бездане према сунцу илијнскоме, вјетар је оживио, роса је подојила, а гора лишћем обукла и ливада цвијећем накитила и наресила. Она је била бјеља од снијега, руменија од ружице, сјајнија од сунца, да се такве на свијету рађало није нити ће се рађати. Она пусти глас по свијету да ће у тај и тај дан, на томе и томе мјесту бити тркија, па који је младић на коњу претече да ће бити његова. Ово се у мало дана разгласи по свему свијету, те се просаца скупи хиљаде на коњима да не знаш који је од којега бољи. И сам царев син дође на тркију.

Ђевојка стане на биљегу и сви просиоци нареду се на коњима, а она између њих без коња него на својим ногама, па им онда рече:

- Ја сам онамо поставила златну јабуку, који најпре до ње дође и узме је, ја ћу бити његова. Ако ја прва к њој дођем и узмем је прије вас, знадите да ћете сви мртви на оно мјесто остати. Него пазите добро што чините.

Коњаници сви се погледају и сваки се у себе уздаше да ће задобити ђевојку, па рекоше између себе:

- Знамо одиста да неће она ниједноме од нас на ногама одбјећи, него неко од нас, а ко, тогај ће Бог и срећа данас помоћи.

Те тако кад ђевојка руком о руку пласну, сви потекоше у један трен. Кад је било на по пута, богме ђевојка одвојила бјеше, јер пусти некака мала крила испод пазуха. У то укори један другог, те прионуше и ободоше коње и пристигоше ђевојку. Кад она виђе, извади једну длаку из главе, и у они исти час узрасте страшна гора да не знадоше просци ће ће ни куда ће, но тамо амо те за њом, а она опет далеко им одвојила, а они ободи коње и опет је сустигоше. А кад ђевојка види злу и гору, пусти једну сузу, - док букнуше страшне ријеке, те се замало сви не потопише.

За ђевојком нико не пристајаше до самога царева сина, те он плиј на коњу, те за њом, али пошто виђе да му је ђевојка одмакла, закле је три пута именов Божјим да стане, и она стаде на оном мјесту на којем се нађе. Онда је он ухвати, те за се на коња врже и преплива на сухо, па се упути једном планином дома.

А кад дође у највисочију планину, обазре се - кад ли му ђевојке нема.